

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק פר' ראה תשפ"ו

הרב מרדכי אלון שליט"א

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני הדלקת הנרות ויציאת השבת:

ירושלים - 18:56 | 20:09

תל אביב - 19:11 | 20:11

חיפה - 19:03 | 20:12

מגדל (כמנהג י-ם) - 18:56 | 20:09

באר שבע - 19:12 | 20:09

בחירה ושמחה - לפני ה'

הבחירה החופשית

פתיחתה של פרשת ראה מוכרת לכולנו -

רְאֵה אֲנִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה. (דברים י"א, כ"ו)

על פניו, כאשר קוראים את הפסוק הזה, מצפים לשמוע את אחד מיסודות האמונה הגדולים, הבחירה החופשית - רשות לכל אדם נתונה, והקב"ה נותן לפניו את הברכה ואת הקללה, והרמב"ם אכן מזכיר את הפסוק הזה בספרו המשנה תורה, בהל' תשובה (ואגב, תמיד פרשת ראה נקראת בשבת מברכים חודש אלול או בר"ח אלול עצמו אם הוא חל בשבת) וקובע כי -

רשות לכל אדם נתונה: אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק - הרשות בידו, ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע - הרשות בידו. (הל' תשובה, ה', א')

למרות שכל כך קשה ולפעמים נראה שזה כמעט בלתי אפשרי. מצד אחד, האם הקב"ה לא גזר עלי מראש שיש דברים שנראה לי שהם בכלל מחוץ לתחום היכולת שלי? 'כזה אני, לחיוב או לשלילה', ומאידך בלי קשר לזה, מאד קשה להיות בעל בחירה בעולם של כל כך הרבה תאוות ורצונות ואתה בכלל לא יודע מהי הבחירה שלך באמת ומתי היא מושפעת מהסביבה ומהחברה. הרמב"ם מקדיש לזה פרקים שלמים בהל' דעות ובהל' תשובה, ואז הוא אומר את המשפט הבא -

ודבר זה עיקר גדול הוא, והוא עמוד התורה והמצוה, שנאמר: "ראה נתתי לפניך היום את החיים", וכתוב: "ראה אנכי נותן לפניכם היום", כלומר שהרשות בידיכם, וכל שיחפוץ האדם לעשות ממעשה בני האדם עושה - בין טובים בין רעים. ומפני זה הענין נאמר: "מי יתן והיה לבכם זה להם"¹, כלומר שאין הבורא כופה בני האדם ולא גוזר עליהן לעשות טובה או רעה, אלא הכל מסור להם. (שם ג')

שני הפסוקים שהרמב"ם מצטט כאן, מופיעים בספר דברים. הראשון נמצא בפרשת ניצבים, אחרי פרשת הברכה והקללה. משה מבשר לעם ישראל שהוא יכנס לארץ, והם יבואו להר גריזים ולהר עיבל, ויש שם תיאור מפורט מה הם יעשו שם -

הכהנים יעמדו באמצע, השבטים המברכים יעמדו על הר גריזים והמקללים על הר עיבל, והכהנים הלויים יאמרו את ה-"ברוך" "ארורים" ואלו יענו אמן, והם יחזרו ויאמרו את ה-"ברוך" והאחרים יענו אמן, ולאחר מכן יבנו שם מזבח, ואז הקב"ה בא ואומר את כל פרשת התוכחה - מה יקרה אם תלכו בדרכיו ומה אם חלילה לא, ואז "אתם ניצבים היום כולכם" וכו', ואז מופיע הפסוק -

רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת־הַטּוֹב וְאֶת־הַרָּע וְאֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע. אֲשֶׁר אֲנִי מַצְוֶה הַיּוֹם לְאֶהָבָה אֶת־ה'. (דברים ל', ט"ו-ט"ז)

אם תעשו כך תאריכו ימים על האדמה, ואם חלילה לא -

הַגִּדְתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבְדְּ תֶאֱבְדוּן לֹא־תֵאָרִיכוּ יָמִים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֶתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ. הַעֲדֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבִחְרַתְּ בַּחַיִּים לְמַעַן תַּחֲיֶה אֶתָּה וְזָרְעֶךָ. (שם י"ח-ט"ו)

את הפרשה הזו קוראים תמיד בשבת שלפני ראש השנה, ואילו את הפרשה שלנו, "ראה אנכי נותן לפניכם ברכה וקללה", קוראים תמיד כאמור לפני חודש אלול. זו העבודה שלנו.

אבל למה פעמיים?

אבל יש כאן שאלה אחת - בפרשת ניצבים ברור לגמרי למה זה מופיע. כי באמת שם מתואר כל מה שיהיה בהר גריזים והר עיבל וכל ענין הברכה והקללה, אבל כאן, בפרשה שלנו, זה מופיע כמעין כותרת בפסוקים הראשונים אך אין שום מילה על הר גריזים והר עיבל, לא על הברכה ולא על הקללה. מה שכן יש בפרשתנו זה אוסף של המון מצוות - אופן הבאת הקרבנות למקדש, ענין השמחה, שמיטת כספים, בית המקדש - "המקום אשר יבחר ה'" וכל מיני אזהרות, מסית ועיר הנידחת וכו' - ושום מילה על הבחירה החופשית. ובאמת מי שישמע את פתיחת הפרשה ירגיש את זה מאד חזק -

¹ פסוק שאמר הקב"ה למשה, ובאילו הוא מייחל לכך שעם ישראל יבחרו בבחירה הנכונה. כלומר אפילו הקב"ה לא יכול כביכול לכפות על האדם לשוב בתשובה, אלא זה נתון לכל אחד בעצמו.

ציר מרכזי שממנו נבין את הכל - "עמוד התורה והמצווה" הוא הידיעה הזו ש"רשות לכל אדם נתונה ואין הבורא כופה בני האדם ולא גוזר עליהם לעשות טובה או רעה אלא לבם מסור להם". למה הדבר הזה צריך להתרחש דווקא בבניסה לארץ ישראל והולכים להר גריזים והר עיבל?

נתחיל מהפרשה עצמה. פרשת ראה פותחת בחידוש הגדול שכאשר תעברו את הירדן, תזכו ותגיעו "אל המקום אשר יבחר ה'", אל המנוחה ואל הנחלה. המנוחה זו שילה, שם היינו 369 שנים, ואז, 440 שנה אחרי שתיכנסו לארץ, כאשר יניח ה' אלוהיכם לכם מכל אויביכם מסביב וישבתם בטח תגיעו אל ירושלים אל "המקום אשר יבחר ה'" ושם תביאו את עולותיכם ואת נדבותיכם, ובכל מקום כזה התורה אומרת - "ושמחתם בכל משלח ידכם", "ושמחתם לפני ה' אלהיכם", "ושמחת אתה וביתך לפני ה' אלוהיך".

בהמשך תתאר התורה שוב פעם את השמחה - במעשר שני, כשעולים איתו לירושלים, ואם אתה בא מרחוק אתה צר אותו בכסף ומעלה את הכסף וקונה בירושלים ואתה אוכל שם "בכל אשר תאווה נפשך... כל אשר תשאלך נפשך", והמעשר השני הזה הוא מעשר קודש וגם שם כתוב - "ואכלת שם לפני ה' אלוהיך ושמחת אתה וביתך".

והיית אך שמח

מצוות השמחה מופיעה שבע פעמים בפרשתנו, כשבסוף הפרשה מופיע ענין השמחה בשלושת הרגלים - בשבועות ובסוכות, ואז בסוף הפרשה -

וְשָׂמַחְתָּ בַּחֲגֹף אֱלֹהֶיךָ וּבַנֶּגֶד וּבְהַרְדֵּי וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֲלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ. שְׁבַעַת יָמִים תַּחֲגֹל לְה' אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר ה' כִּי יְבָרְכֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אֶף שָׂמֵחַ. (שם ט"ז, י"ד ט"ו)

האם יש משהו בעולם שיכול לומר לי שאני יכול להגיע למדרגה של אך ורק שמח? איך אפשר להגיע לזה? אני מבין שזו עבודה גדולה ושצריך לברך על הרעה כשם שמברכים על הטובה, אבל איך מגיעים ל-'אך שמח'? עוד מעט נראה את החיבור הזה שבין השמחה והבחירה, וזו מהפכה גדולה, כשהר גריזים והר עיבל יתפסו פה את המקום הכי חשוב.

רש"י אומר שם -

והיית אך שמח. לפי פשוטו אין זה לשון צווי אלא לשון הבטחה...

באמת אי אפשר לצוות על אדם להיות רק שמח. אדם הוא בשר ודם ואפשר לומר לו לבחור בלהיות שמח, תקבל על עצמך שמחה, אבל "אך שמח"?!, ולכן הוא מבאר שהקב"ה כאילו אומר לנו - 'אם תצליח לקיים את כל מה שאמרתי לך, אני מבטיח לך שאני אביא אותך להיות 'אך שמח'. זה לא ציווי - זו הבטחה!'.

ונסיף כאן במין סוגריים הסבר חסידי עמוק וחשוב. רש"י ממשיך -

רָאָה אֲנִי נָתַן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה.

ורש"י שמרגיש שאין זה מקומו של הענין, אומר את זה בפשטות -

רָאָה אֲנִי נֹתֵן. בְּרָכָה וּקְלָלָה. האמורות בהר גריזים ובהר עיבל. (שם)

נו, אז למה באמת זה לא נאמר רק שם? למה לומר את זה כאן? וזו שאלה קשה כפליים - כי משה אכן יאמר את זה גם שם! גם בספר יהושע מסופר שכאשר הוא נכנס לארץ הוא קרא את הברכה בין הר גריזים להר עיבל -

אֲזַי יְבִנֶה יְהוֹשֻׁעַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר עֵיבָל. כְּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד-ה' אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכָתוּב בְּסֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת אֲשֶׁר לֹא-הֵנִיף עָלֶיהֶן בְּרוֹזַל וַיַּעֲלוּ עָלָיו עֹלוֹת ל'-ה' וַיִּזְבְּחוּ שְׁלָמִים... וְכָל-יִשְׂרָאֵל וְזִקְנָיו וְשִׁטְרֵם וְשָׁפְטָיו עֲמָדִים מְזֻהָּ וּמִזָּה וּלְאַרְוֶן נִגְדָּה הַכְּהֹנִים הַלְוִיִּם נִשְׁאִי אֶרְוֶן בְּרִית-ה' כִּגְרַל כְּאֲזָרְחָה חֲצִיזוֹ אֶל-מֹדֶל הַר-גְּרִיזִים וְהַחֲצִיזוֹ אֶל-מֹדֶל הַר-עֵיבָל כְּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד-ה' לְבָרֹךְ אֶת-הָעָם יִשְׂרָאֵל בְּרֹאשֻׁנָּה. וְאַחֲרֵי-כֵן קָרָא אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה כְּכָל-הַכְּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה. לֹא-הָיָה דָּבָר מִכָּל אֲשֶׁר-צִוָּה מֹשֶׁה אֲשֶׁר לֹא-קָרָא יְהוֹשֻׁעַ נִגְדָּה כָּל-קֶהֱל יִשְׂרָאֵל וְהַנְּשִׁימִים וְהַטָּף וְהַגֵּר הַהֹלֵךְ בְּקֶרְבָּם. (יהושע ח', ל"ל-ה)

אבל כל זה מסופר בפרשת כי תבוא, אז בשביל מה זה מופיע אצלנו? האם זה הקדמה למשהו, ואם כן - למה? בואו נראה גם את ההמשך -

אֶת-הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אִתְּכֶם הַיּוֹם. וְהַקְלָלָה אִם-לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְסָרְתֶּם מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אִתְּכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-יְדַעְתֶּם. (דברים שם כ"ד-כ"ח)

האמת היא שבלי ההקדמה שהיקדמנו - לא מובן כאן המושג 'ברכה'. ורש"י מסביר לנו למה הכוונה ומפנה אותנו לתרגום אונקלוס -

ונתתה את הברכה. כתרגומו ית מברכיא. את המברכים. (שם כ"ט ברש"י)

כלומר אין הכוונה לברכה עצמה אלא לאנשים המברכים, ששת השבטים שיעמדו פה וששת האחרים שיעמדו שם וכו'. ואז כתוב כך -

וְהָיָה כִּי יִבְיֵאֵף ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנִתְּתָה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-הָרַגְרִיזִים וְאֶת-הַקְלָלָה עַל-הָרַעֲיָבָל. (שם כ"ט)

איך שמים ברכה על הר? לכן מבאר אונקלוס כפי שציטט אותו רש"י - את המברכים ואת המקללים. ואז התורה עוברת לפרשה שלמה של מצוות - ראה, שופטים, כי תצא וחצי כי תבוא, ורק אחרי זה חוזרים לנושא.

בין הר גריזים להר עיבל

דיברנו פעם בסוגיה הזו וכמדומני שמעיון בפרשה מתחדשים פה דברים נפלאים מאד, ואני מבקש לגעת בנקודת מפתח,

"הבסיס העורפי" של עם ישראל, אבל שבע שנים עסקו בכיבוש הארץ בכל מיני מקומות וכאשר רצו להקריב קרבנות הקריבו בבמות שבכל מקום. ואמנם התורה הזהירה -

הַשֹּׁמֵר לָךְ פְּרִמְעָלָה עֲלֵתֶיךָ בְּכָל־מָקוֹם אֲשֶׁר תֵּרְאֶה. (שם י"ב, י"ג)

מבאר רש"י שזה רק מהרגע שיהיה מקדש. אחרי ארבע עשרה שנה הללו בנו את משכן שילה שעמד 369 שנה, כבר אז נאסרו מלהקריב קרבנות במקום אחר מלבד שילה. ושוב, היתה עוד תקופה בין משכן שילה לבין הקמת המקדש ע"י דוד ושלמה, חמישים ושבע שנים, וגם אז היה מותר שוב להקריב בבמות כי לא היה מקדש, לא היה "לפני ה' אלוהיך". כלומר בכל פעם שמקריבים קרבנות, זובחים עולות ושלמים, זה חייב להיות "לפני ה' אלוהיך" ואז מופיעה שמחה. אכן זבחו שלמים גם לפני כן - נח הקריב, אברהם זבח וכו', אבל עוד לא הוקם "המקום אשר יבחר ה'", וכאשר תגיעו למקום הזה אשר יבחר בו ה' וכל אחד יהיה בחלקו, אז תוכלו לשמוח.

בין ההרים אבל במקדש

והנה עכשיו אנו מגיעים לחיבור שבין הבחירה לבין מושג השמחה. יש רק מקום אחד שבו נאמר לשמוח עוד לפני שהגענו לא רק למקדש ואפילו לא למשכן שילה. הרי הרגע אמרנו שבי"ד השנים הראשונות, על אף שהקמנו מזבח בגלגל והקרבנו שם את הפסח, אבל עדיין לא הוקם המשכן בשילה ועוד לא הגענו למצב של "ושמחתם לפני ה' אלוהיכם", היינו מותרים להקריב בכל מקום. זוכרים מה עשינו ביום שעברנו את הירדן? - באותו יום היינו צריכים להגיע להר גריזים ולהר עיבל.³ וכך מספרת התורה איך זה אמור להתרחש, וכך גם יסופר בספר יהושע -

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הָעָם לֵאמֹר שָׁמַר אֶת־כְּלֵי־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה אֲתֶכֶם הַיּוֹם. (דברים כ"ז, א')

זה מופיע בפרשת כי תבוא בסיכום של פרשות ראה, שופטים, כי תצא ותחילת כי תבוא.

וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר מַעֲבִירוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְהִקְמַתָּ לָךְ אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת וְשִׁדַּתְּ אֹתָם בְּשִׁיד. (שם ב')

זה לפני כיבוש ולפני חלוקה, לפני התנחלות, לפני שנקים את משכן ה' ולפני שנגיע אל המקום אשר יבחר ה'. למקדש, אומר רש"י, נגיע רק כאשר יניח ה' לכם מכל אויביכם מסביב, שזה יהיה בזמן דוד, ארבע מאות וארבעים שנה אחרי שניכנס לארץ, רק אז נגיע למקום אשר יבחר. ומה תעשו עם האבנים הללו ביום שתעברו את הירדן? -

³ לשם אנחנו גם צריכים לקחת את יוסף ולקבור אותו בין הר גריזים להר עיבל, ולהלן.

...ולפני תלמודו (שם מת). למדו מכאן, לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה. (שם)

הכונה היא לשמיני עצרת שלא מוזכר פה אבל גם הוא חג, יום טוב. אנחנו כיום בסוף מלחמת שמחת תורה, מבינים כאן משמעות מחודשת - "לרבות לילי שמיני עצרת". אי"ה תתרבה השמחה גם בלילה, בחושך, של מלחמת שמיני עצרת. המפרשים שואלים שהרי המילה "אך" באה למעט בכל מקום בתורה, ואם כן - איך זה פה מרבה? חסידים עונים בהברקה עמוקה - 'אך' בא למעט את ה-'והיית'. כשתמעט את עצמך, את האגו שלך, כשתתעסק פחות בך, בעצמיות שלך, ובאמת תצליח להיות "לפני ה' אלוהיכם", אז באמת תהיה שמח. בזוה"ק כתוב "כוליה קמיה כלא חשיב" שכאתה נמצא לפני האור אינסוף אתה בטל בו, אתה מתכלל בו. "והיית אך" - כשתגיע לזה מיעוט של עצמך - תוכל באמת למשוך. אתה יודע למה קשה לך לשמוח? - כי קשה לך למעט את עצמך וכשתדע לעשות את זה תוכל לרבות שמחה עוד ועוד. ביאור נפלא.

הבחירות של הקב"ה

המשותף לכל מצוות השמחה הוא שכולם מתרחשות כאשר בית המקדש נבנה, או לכל הפחות כאשר המשכן בשילה נבנה. נסביר; כל המצוות של השמחה בפרשה שלנו והבאות (במצוות הביכורים) - הן לשמוח כאשר אתה אוכל לפני ה' אלוהיך, או שמח "לפני ה' אלוהיך".² כלומר השמחה מותנית בלהגיע למקדש או לכה"פ לשילה. ונרחיב;

המקדש לא נקרא בתורה אפילו פעם אחת בשם 'מקדש' אלא "המקום אשר יבחר ה'", וזה מופיע כך י"ג פעמים. הפרשה כולה עוסקת באיך הקב"ה בוחר - הוא בחר במקום הזה כי ככה הוא בחר. אפילו למשה רבנו הוא לא מגלה שהכוונה היא לירושלים. הוא בחר מקום. "המקום אשר יבחר". זו נקודה עמוקה. והוא גם בחר בעם -

בְּנִים אֵתֶם לִי־ה' אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא־תִשְׁיִמוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת. כִּי עַם קָדוֹשׁ אִתָּה לֵה' אֱלֹהֶיךָ וְכָךְ בָּחַר ה' לְהָיִית לֹו לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה. (שם י"ד א' ב')

הוא בחר עם, הוא בחר מקום, בוחר בירושלים ובתורה. הוא בוחר.

כל עוד אין בעולם מקדש ואין מקום מכוון כנגד ה' ואתה לא יכול להיות "לפני ה' אלוהיך" - אתה עוד לא יכול לבוא ולהקריב שם קרבנות. ויש עוד נקודה גדולה בזה; בארבע עשרה השנים הראשונות שנכנסו לארץ, אחרי שעברו את הירדן ובבשו, היו בגלגל, שם היה מזבח. בשנים הללו אפשר היה להקריב קרבנות בכל מקום, בבמות. אמנם המזבח היה בגלגל, והיה זה

² הפעם היחידה הנוספת שמצוות השמחה מופיעה בתורה זה בחומש ויקרא בארבעת המינים - "ושמחתם לפני ה' אלוהיכם שבעת ימים", ושם זה לא רק רעיון או ציווי אלא מיקום, ולכן חז"ל לומדים שמצוות ארבעת המינים מדאורייתא שבעת ימים היא רק בבית המקדש ואילו אנחנו נוטלים רק ביום הראשון מדאורייתא ולאחר מכן מדרבנן.

היה מזבח אד-הוק, ככה הוא מצווה וכך מופיע בספר יהושע. המושג הזה שצריך לכתוב את דברי התורה בשבעים לשון הוא עמוק מאד ובמיוחד בכך שהוא מופיע דווקא שם, כי הביטוי הזה "וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב" מן הסתם עושה לנו אסוציאציה חשובה לכל מגמת ספר דברים, משנה תורה - על האבנים לא כתבו את כל חמשת החומשים אלא רק את משנה התורה, כך ע"פ ספר יהושע. את הפרשיות הללו שאמר משה. ומהי האסוציאציה? - "באר היטב". כשקבע משה רבנו את מגמת הספר הזה הוא פתח את דבריו ואמר -

בְּעֶבֶר הִירְדָן בְּאֶרֶץ מִזְבַּח הַמִּשְׁחָה בְּאֶרֶץ הַתְּהוֹמָה הַזֹּאת לְאָמֹר. (דברים א', ה')

ורש"י מסביר שם את המילה "באר" -

בְּאֶרֶץ הַתְּהוֹמָה. בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן פֶּרֶשָׁה לָהֶם.

משה רבנו עצמו תירגם את התורה לשבעים לשון ומתרגומו של משה מצווה יהושע ומקיים את תרגום התורה כתוב על אבנים בהר גריזים ובהר עיבל. צריך להבין מה משמעות האירוע הזה? ושוב - כמה מופלא שאל המקום הזה מחזיר עם ישראל את יוסף ושם קוברים אותו.

יש כאן דבר מופלא. פרשת ראה היא פרשת הבחירה, אבל זו היא הבחירה שהקב"ה בוחר. הוא בא ואומר לנו 'רבתי, אתם יודעים מתי אתם תגיעו לשמחה? כשאתם תצליחו לבחור'. כשאדם יכול לבחור בטוב, להתעלם מרעשי הרקע, כשאדם יכול להידיבק בה' אלוקיו - ואפשר להבחין שאנחנו מדברים כאן כל פרשיות ראה, שופטים וכי תצא - הוא לא יתפתה אחרי המסית והמדיח, הוא לא יתפתה אחרי העיר הנידחת, הוא יזכה להמליך מלך ולא איש נכרי, הוא לא יחזור למצרים ולא ירבה לו נשים או סוסים, הוא יוכל להגיע ל-"והיית אך שמח". זה יכול לקרות רק לאדם שדבק בבחור, בה'. הבחור בעולם באמת זה רק הקב"ה.

ללמוד לחיות עם תאוות בקדושה

אחת מילים המרכזיות בפרשה שלנו היא "תאוה". זו מילה שלילית בדרך כלל אבל אצלנו היא לא מופיעה בשלילה. הפרשה אומרת שכאשר היינו במדבר והיה לנו משכן, כשרצינו לאכול בשר, לא היינו הולכים אל השוחט אלא דווקא למשכן, וזה היה מרחק כמה דקות הליכה, בשכונה, שהרי מחנה ישראל כולו היה י"ב מיל, 12 ק"מ. מחנה ישראל ובתוכו מחנה לווי. מופיעה בפרשתנו כמה וכמה פעמים אזהרה שלא נשכח את הלי - במשכן לא היה יכול להיות מצב כזה שנשכח אותו. כולנו היינו צמודים אליהם - אלה לגרשון וקהת, אלה למררי, ובפנים המשכן. וכאשר רצית לאכול סתם איזה סטייק לארוחת צהריים היית הולך למשכן ומביא קרבן שלמים. אבל עכשיו, כשאתה תגור בבאר שבע או בקרית שמונה ותראה לאכול סטייק או צלעות, "כי תאוה נפשך לאכול בשר", כי 'בא לך' - אז תלמד הלכות שחיטה. תיזהר מלאכול את הדם. ורש"י תמה - מדוע מזהירים כל כך מלאכול את הדם? והוא מסביר

וְכָתַבְתָּ עָלֵיהֶן אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעֶבֶר לְמַעַן אֲשֹׁר תִּבְּאֵ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הָאֱלֹהִים נָתַן לָךְ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וְדָבָשׁ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֶי־אֲבֹתֶיךָ לָךְ. (שם ג')

אתה לוקח שתיים עשרה אבנים, כותב עליהן את התורה והנה הפירוט -

וְהָיָה בְּעֶבְרֹתְכֶם אֶת־הִירְדָן תִּקְיִמוּ אֶת־הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצִּיחָה אֵתְכֶם הַיּוֹם בְּהָרַ עֵיבֵל וְשָׂדֶה אוֹתָם בְּשִׂיד. (ד')

לכאורה היינו מצפים שאם צריך להקים מזבח ולאכל שלמים - זה יהיה על הר גריזים ולא על הר עיבל, נכון? ועוד מעט נראה ששם גם יקיימו בפעם הראשונה והאחרונה את מצוות "ושמחת לפני ה' אלהיך" בלי מקדש, משכן, בלי שילה ובלי ירושלים! רק שנבין - המרחק מהגילגל להר גריזים זה 60 ק"מ! לדעה הראשונית בחז"ל, בפשט הכתובים, הפעולה שעשו ישראל היתה ללכת לשם, לשכם, ביום אחד, יום חציית הירדן. וחז"ל דנים שם מה היו סדר הפעולות שלהם, האם הלכו מיד או קודם הקריבו את הפסח - לא ניכנס לזה עכשיו. על כך פנים זה היה ביום שעברו -

וּבִגְנִית שֵׁם מִזְבֵּחַ לֵּה' אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא־תִגְנִיף עָלֵיהֶם בְּרוּז. אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לֵה' אֱלֹהֶיךָ. (שם ה'-ו')

ונשים לב - אלו ביטויים שמתארים את בניית המשכן והמקדש. את המזבח של המקדש. ומה נעשה שם? -

וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאִכְלָתָ שֵׁם וְשִׁמְחָתָ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ. (שם ז')

זו הפעם היחידה שהמצווה לשמוח "לפני ה' אלוהיך" היא עוד לפני שאין מקדש, משכן או לפני שכבשנו את הארץ ושלושים ואחד מלכים עדיין סביבנו ממתינים. לפי הפשט, הכל ממתין - יריחו והעיי, ואתה כאילו במקדש ושמח לפני ה' אלוהיך.

באר היטב

ונקשיב למילים - בית המקדש יהיה שונה ממשכן שילה בכך שהוא יהיה "בית תפילה לכל העמים", נכון? בואו נראה מה קורה עכשיו -

וְכָתַבְתָּ עָלֵיהֶן אֲבָנִים אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֶרֶץ הַיִּטָּב. (שם ח')

ואומר שם רש"י -

בְּאֶרֶץ הַיִּטָּב. בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן (סוטה ל"ב ע"א)

בשביל מה עם ישראל צריכים לדעת עכשיו שבעים לשון? - כי את התורה הקדושה, את דבר ה', צריך לכתוב בשבעים לשון ואין מקום בעולם שזה לא ייצא אליו, אבל זה לא בבית המקדש בפעם הזו אלא במקום הברית בין הר גריזים להר עיבל.

ונשים לב לעוד שלב - את המזבח שעליו אוכלים שלמים ושמחים לפני ה', לא בונים על הר הברכה, הר גריזים, אלא על הר עיבל, הר הקללה! ע"פ חז"ל, המזבח הזה הוקם ופורק באותו היום, ואין זה סותר ממצאים ארכיאולוגיים שם שטוענים שהם חלק מהמזבח. ייתכן מאד שעל המקום הזה המשיכו אחר כך כל מיני דברים אחרים. אבל המזבח שבנה שם יהושע

אתם שלחתם אותי הנה אלא האלוהים", "כי למחיה שלחני האלוהים לפניכם".

שם בהר גריזים ובהר עיבל אתם תבינו שה' נתן לנו שתי דרכים, דרך הטוב ודרך הרע, ברכה וקללה - כדי לאפשר את הקיום של הבחירה החופשית. זו הסיבה לקיומן של שתי דרכים בעולם, דרך הטוב ודרך הרע. כי אם היה קיים בעולם רק טוב, לא היתה לאדם נטיה או אפשרות לעשות רע. הוא לא היה בוחר טוב אלא היה עושה טוב מתוך אילוץ, מחוסר ברירה. וברוב טובו העניק הקב"ה לאדם את אפשרות הבחירה ולכן זה נקרא "ראה אנכי נותן" - זה כמו מתנה, "לפניכם" - בפנימיות שלכם, "היום ברכה וקללה". זו איננה ברכה חד פעמית. כן, זה סיפור הר גריזים והר עיבל שמתרחש פעם אחת, ומפרקים את המזבח באותו יום שבו הוא מוקם, אבל הברכה הזו מתחדשת מדי יום ביומו. כל יום יהודי מקבל מחדש כוחות חדשים ורעננים כדי שהוא יוכל לעבוד את ה' בתנופה, מחדש.

הסכת ושמע ישראל היום

זוכרים מה כתוב שם מיד שמגיעים להר גריזים ולהר עיבל?
וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הָלֹאִים אֶל כָּל-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַסֵּכֶת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נְהִייתָ לְעַם לַ-ה' אֱלֹהֶיךָ. (שם כ"ז, ט')
אגב, "הסכת ושמע ישראל היום" זה ר"ת שם הוי"ה. בתורת החסידות, מתאר אדמו"ר בעל הבני יששכר זיע"א את צירופי האותיות של שם הוי"ה בכל חודש וחודש, והראשי תיבות הללו הם של חודש מנחם-אב. "הסכת ושמע ישראל היום". ורש"י מבאר -

היום הזה נהיית לעם. בכל יום יהיו בעיניך כאילו היום באת עמו בברית

ביום שבו עמדנו ליד הר גריזים והר עיבל נהיינו לעם, ודווקא בהר עיבל, ההר שבו נמצאת הקללה, שם אתה תקים את המזבח ותאכל את שלמים ותעשה את העולות ותשמח "לפני ה' אלהיך" - בפעם יחידה, לפני כיבוש הארץ, לפני הנחלות, לפני שיש מקדש - אתם תקימו מזבח, תכתבו עליו את דברי התורה ותעבירו את המסר שלכם הזה לשבעים הלשונות שיש לכם בנפש, כי יהודי הוא אחד שיש לו שבעים לשונות. הוא כזה אוניברסלי כזה, הוא כאילו בוחר, הוא שייך לכל העולם, היהודי הנווד שחי בכל העולמות - שמאד דומה ליוסף הצדיק שגדל במצרים, נסיך, משנה למלך האימפריה, והוא יודע ש"היום הזה נהיית לעם". הוא בוחר, ועל הר הקללה הוא מקים את המזבח וכותב "את כל דברי התורה הזאת" כי הוא בא ללמד איך אפשר להפוך את הקללה לברכה "כי אהבך ה' אלהיך". הוא יכול להגיע לשמחה כי יש בו את כח הבחירה, וכח זה מוענק לו רק אם הוא מתבטל אל מי שיש לו את הכח באמת לבחור, אל "הבוחר בעמו ישראל באהבה".

כשתעברו את הירדן, תקחו את מה שהיה במעמד הר סיני בלי בחירה, כשראיתם את הקולות ואת הלפידים ולא היה ניתן לסרב לזה, כשצעקתם "רצוננו לראות את מלכנו", כשראינו את הקולות והתעלינו מעל החושים ונאלצנו לבחור בטוב, ואז

שהדם דווקא היה די מגעיל, אף אחד לא רצה לאכול אותו, והתורה הדגישה שוב ושוב "רק חזק לבלתי אכול הדם", כי אלמלא המצוות אם אתה תכניס את עצמך ללופ של תאוה ולא יהיה משהו שיחזיק אותך, הרי גם דברים שעכשיו מגעילים אותך - אתה תתמכר אליהם ולא תוכל לעצור. מה שכרגע נראה לך הכי מגעיל - לא תוכל לעצור אותו.

בתחילת הפרשה מופיע ביטוי מדהים; כתוב שכאשר ניכנס לארץ ונמצא שם את כל העבודה הזרה, ננתץ את המזבחות ונשבר את המצבות, ואז כתוב -

לֹא-תַעֲשׂוּן כֵּן לַ-ה' אֱלֹהֵיכֶם. (שם י"ב, ד')

ורש"י קופץ שם מיד ומביא את רבי ישמעאל -

...אמר רבי ישמעאל, וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין את המזבחות? אלא שלא תעשו כמעשיהם, ויגרמו עונותיהם למקדש אבותיהם שיחרב (ספרי סא).

שמענו? - אם לא תלמדו לבחור בטוב, אם לא תלמדו להיות "לפני ה' אלהיכם", אתם תיגררו אחרי המעשים הרעים ועוונותיהם יגרמו שהמזבח ינותץ.

המקום אשר יבחר ה' נועד להפוך אותך לבוחר, לאדם שיכול לבחור בחיים ואז הוא ישמח.

המילה תאוה מופיעה בעוד מקום מדהים בפרשה - במצוות מעשר שני, וגם שם מופיע השמחה. אתה לוקח איתך את כל התבואה, הפירות וקונה בקר וצאן ויון ושכר - "בכל אשר תאוה נפשך... בכל אשר תשאלך נפשך". וזה נקרא מעשר שני, התאוה הזו. זו לא נתינה לכהנים, ללוויים או לעניים אלא זה לקחת ולאכול עם כל המשפחה, ומזה "תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים", ואז תגיע לשמחה - כשתדע לקחת את התאוה שיש באדם ולהעלות אותה דרך ירושלים שבתוכך, ודרך ירושלים של ממש, אל המקום שבו אתה בוחר, המקום אשר יבחר ה'.

רבתי, יש רק מקום אחד שבו אתה תגיע למדרגת השמחה לפני ה' אלוהיך, אבל זה יהיה במקום שבו אתה תקבל את הכח לבחור. שם אני אתן לפניכם היום ברכה וקללה היום. 'היום' זה בכל יום ויום מחדש שאני נותן לפניכם שוב ברכה וקללה.

כוחות מחודשים לבחור

אחת השאלות הגדולות בעולם היא למה הקב"ה בכלל נתן לנו קללה? אי אפשר בלי קללות בעולם? תן לנו ברכה! למה לתת את השלילי? - זה כל כך עמוק; זוכרים את יוסף הצדיק שאנחנו מחזירים אותו לשם ומשם אנחנו מכרנו אותו - זה בגלל שיוסף היה היחיד מבין כל האחים שנאלץ לבחור, לבד, בלי אוירה תומכת. הוא בחר בין אשת פוטיפר לבין דמות דיוקנו של אביו. אביו נראה לו בחלון ואמר לו - 'רצונך להיכתב עם אלו, אלו שרצו להיפטר ממך? יש לך את כל הסיבות ההגיוניות שלא להיכתב איתם ואת היכול, או שאתה רוצה למעט את ה-'והיית' ואתה רוצה להיות "אך שמח" ולהביא וללמד את כל האחים שלך ללבחור, ולומר להם "אל תרגזו בדרך", ולומר להם "לא

זו הפרשה שפותחת ומברכים בה את חודש אלול, ואת אותו חודש מסיימים ב- "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע, ברכה והקללה נתתי לפניך... ובחרת בחיים" ורש"י שואל - אם אתה, רבש"ע, אומר לי לבחור, אז למה אתה מתערב לי בבחירה ואומר לי במה לבחור? תן לי לבחור בעצמי! והוא מביא את המשל הכל כך יפה לאבא שרוצה שבנו יבחר באמת בבחירה הטובה ותאווותיו לא ישגעו אותו, ולכן "אתה תומיך גורלי" - הוא שם את היד על ידו של הבן בביכול, והוא אמנם לא מכוון אותו אלא רק נותן לו איזו רוח גבית חיובית כדי שהוא יתכוון למקום הנכון. הקב"ה נותן לך את הכוחות - כל המצוות, כל המהלכים התוארים בפסוקים האלה, כדי שתוכל להגיע ל-"אך שמח", שתוכל לשמוח דווקא במזבח בהר עיבל, כדי שתוכל להגיע ולהיות בוחר באמת.

"מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים" שנזכה ונחיה ונראה לימות המשיח ולחיי העולם הבא בב"א.

שלח הקב"ה את משה, נתן לו את הכח לעורר את עם ישראל ועם ישראל אמר לו "אתה תלך ותשמע", והקב"ה אומר לו - "היטיבו כל אשר דיברו". זוכרים את הפסוק שציטטנו בתחילת השיעור? - "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים" ועל זה אמר הרמב"ם שהבורא איננו גוזר. בעומק, בהתחלה הם רצו להיות דבוקים באור אינסופי ואז הם לא יהיו בוחרים, ואילו עכשיו הם תופסים מרחק, המדרגה כאילו יורדת, מה ה' אלוקינו דיבר אלינו בחורב? - "רב לכם שבת בהר הזה, פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי ואל כל שכניו", ועכשיו תכרתו את הברית במקום בהר סיני - בהר גריזים ובהר עיבל, ואז תגיעו למדרגות שנדבר עליהן.

אתה תומיך גורלי

זוהי הפרשה שעוסקת ביכולת של יהודי לא לעשות כמעשה האומות, מעשה שיגרום לנתץ את המקדש שלפני ה' אלוך ואז לאבד חלילה את הכח היחיד לבחור כי אני דבק באלוקות ולהפוך להיות מן עלה נידף שנגרר אחרי כל מה שתאווה נפשו. זו הפרשה שבה לוקחים את כל התאוות שלך ומלמדים אותך יחד איתן את הלכות שחיטה ואת הלכות "לא תאכלו על הדם", איך לוקחים את כל התאוות ומעלים אותן ואיתן לירושלים ומביאים מהן מעשר שני. הפרשה הגדולה הזו שבה מתארים לך איך המסית והמדיח יכולים להפוך לך את החיים, הפרשה הזו שבה מתארים לך את עיר הנידחת, את כל הצדדים הכי שליילים בעולם - את הפרשה הזו פותחים בזה שאתם הולכים להר גריזים ולהר עיבל, אתם תגיעו ל-"לפני ה' אלוהיך" בלי המקדש, ממש כמו אדם הראשון בגן עדן שהיה עם ה' אלוך כל הזמן, שהוא הלך וה' הלך איתו, והוא היה לפני ה' בלי מקדש. שם הוא הצטווה "מכל עץ הגן אכול תאכל" ואל תאכל מהעץ ההוא - וכל אכילתו היו מצווה, זה היה כמו מקדש אבל בלי מקדש. לא היה שם מקום מסוים, וזה הרגע של הר גריזים והר עיבל. זה הרגע של "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה", וכשתבין את התכלית הזו, את הכח להיות בוחר באמת ואת היכולת להגיע להיות שמח באמת, למדרגה של "והיית אך שמח", אז מתחילים ונותנים לך את כל ארגז הכלים להגיע שלם.

השיעור מוקדש

לזכות עם ישראל, להנחלת ושמירת חיילי צה"ל, לשלום כל חיותמים וחאלטנות,

לע"נ **כל חתופים על קידוש ח' באירועי חמלומח וולע"נ**

רחל שילוח בת מסעדות חנרייט, עמרם בן איידח ויח, פובי בת עליח,

חן בת אלכסנדר שלמה, מאיר בן רחמים ז"ל

ולהבדיל **לרפואת כל חפצעים וחחוליס ובחוכם**

פאצי פרוח בת אסתר, חודיה בת אורית, אריח בן אלי, אלימלך מלך בן ציפורה,

ברוך בן בלח, ביעז אחרן בן פויח חנה, ועידה בת דבורה

ולדיווג חנון **ליעל רחל** בת אריאל אסתר.

להקדשת שיעורים ניתן לפנות בחודעת ואסטאפ לעמטאל - 054-7500516